

शिखर नगरपालिकाको
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति, २०७८

शिखर नगरपालिका
डोटी जिल्ला, सुदूरपश्चिम प्रदेश

स्वीकृत मिति २०७८ जेठ १९ गते

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति, २०७८

शिखर नगरपालिका

१. परिचय

नेपालको संविधानले वर्गीय, जातीय, क्षेत्रीय, भाषिक, धार्मिक, लैङ्गिक विभेद र सबैप्रकारका छुवाछुतको अन्त गरी आर्थिक समानता, समृद्धि र समाजिक न्याय सुनिश्चित गर्दै समानुपातिक समावेशी र सहभागितामुलक सिद्धान्तका आधारमा समतामुलक समाजको निर्माण गर्ने अभिप्राय राखेको छ। तसर्थ संविधानले महिला, दलित, जनजाति, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, अपांगता भएका व्यक्ति तथा अन्य पछाडी परेका समुदायको मानव अधिकारको संरक्षण, सम्बर्द्धन र परिपूरणको लागि विभिन्न मानव अधिकारमुखी अवधारणाको अवलम्बन गरेको छ। त्यस्तै गरेर महिला, दलित, आदिवासी, जनजाती, मधेसी, थारु, मुस्लिम, अल्पसंख्यक, सीमान्तीकृत, अपांगता भएका व्यक्ति, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यकको सामाजिक न्यायको हकलाई समेत मौलिक हकको रूपमा रुपमा अंगिकार गरेको अवस्था छ।

संविधानको धारा १८ ले कानूनको अगाडी समानता र कानूनको समान संरक्षणको सुनिश्चितता गरेको छ भने विशेष वर्ग र समुदायको उत्थानका लागि विशेष संरक्षण समेत गर्न सकिने कुराको परिकल्पना गरेको छ। त्यस्तै संविधानले मौलिक हकको रूपमा महिलाको हक र दलितको हकलाई समेत स्विकार गरेको छ भने धारा ४२ को सामाजिक न्यायको हक अर्न्तगत आर्थिक सामाजिक वा शैक्षिक दृष्टिले पछाडी परेका लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक नागरिकलाई समानुपातिक समावेशीकरणको सिद्धान्तको आधारमा राज्यका निकायमा सहभागितको हक सुनिश्चित गरेको छ र उनीहरूको रोजगारी र सामाजिक सुरक्षामा कानून बमोजिम प्राथमिकताका साथ अवसर पाउने हकलाई मौलिक हकको रूपमा सुनिश्चित गरिएको छ। सोही बमोजिम स्थानिय तहका लागि संविधानले महत्वपूर्ण कार्यक्षेत्रहरूलाई एकल अधिकार क्षेत्रको रूपमा स्विकार गरेको छ उदाहरणको लागि संविधानको अनुसूची ८ बमोजिम स्थानिय तहको अधिकारको सूचीमा स्थानिय सेवाको व्यवस्थापन, स्थानिय तथ्यांक र अभिलेख संकलन, आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाइ, स्थानिय अदालत र मेलमिलापको व्यवस्थापन, जेष्ठ नागरिक, अपांगता भएका व्यक्ति र अशक्तहरूको व्यवस्थापन, बेरोजगारको तथ्यांक संकलन, विपद व्यवस्थापन जस्ता विषयहरू एकल अधिकारमा परेका छन्।

त्यस्तै गरेर स्थानिय सरकार संचालन सम्बन्धमा तर्जुमा गरिएको स्थानिय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा १९ ले विशेष रूपमा स्थानिय तहका प्रमुख काम, कर्तव्य र अधिकारलाई निर्दिष्ट गरेको छ जसअनुसार स्थानिय सेवाको व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति, मापदण्ड, सेवा शर्त, योजना, कार्यान्वयन र नियमन, जनशक्ति व्यवस्थापन र वृत्ति विकास, स्थानिय तथ्यांक र अभिलेख संकलन जस अर्न्तगत पनि तथ्याङ्क सम्बन्धी नीति, मापदण्ड, सेवा शर्त, योजना, कार्यान्वयन र नियमन गर्नु, आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा, स्वास्थ्य र सरसफाइ, स्थानिय अभिलेख व्यवस्थापन, जेष्ठ नागरिक, अपांगता भएका व्यक्ति र अशक्तहरूको व्यवस्थापन, बेरोजगारको तथ्यांक संकलन, विपद व्यवस्थापन, सामाजिक सुरक्षा र गरिवी निवारण, जस्ता महत्वपूर्ण कानूनी दायित्व रहेको छ।

त्यस्तै ऐनको परिच्छेद ६ मा योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन सम्बन्धमा पालिकाको आफनो अधिकारक्षेत्रभित्रका विषयमा स्थानीयस्तरमा विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिगत रूपमा मध्यकालिन तथा दिर्घकालिन योजना बनाई लागू गर्नुपर्ने कुरालाई कानूनी दायित्वको रूपमा निर्दिष्ट गरेको छ। त्यस्तै योजना बनाउदा स्थानिय बासिन्दाको सहभागिता जुट्ने, महिला, अपांगता भएका व्यक्ति, बालबालिका, पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने, लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि हुने कुराका साथै योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा स्थानिय सीमान्तकृत तथा लोपोन्मुख समुदाय, महिला, बालबालिका, दलित, युवा, अल्पसंख्यक, अपांगता भएका व्यक्ति,

जेष्ठ नागरिक लगायत सरोकारवालाहरुको अधिकतम सहभागिता प्राथमिकतामा राखेर गराउने दायित्व कानूनी रूपमा स्पष्ट तोकिएको छ । तसर्थ स्थानिय तहमा लैगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) को सुनिश्चितता तथा मुलप्रभावहिकरण गराउनु प्रमुख रूपमा स्थानिय तहको कानूनी दायित्वलाई कसरी प्रभावकारी र उत्तरदायी बनाउन सकिन्छ भन्ने मान्यतालाई पनि महत्वपूर्ण रूपमा यस ऐनले औल्याएको छ ।

२. लैससास कार्यमा पालिकाका वर्तमानमा भईरहेका प्रयासहरु

लैससास संग सम्बन्धि कामहरु के के भएको छ ?

१. पालिकाले आर्थिक रूपमा बिपन्न महिला, एकल महिला, हिंसा पिडीत महिला, द्वण्ड पिडीत महिलाहरुको, आर्थिक सहयोगका लागि लैगिक हिंसा निवारण कोष स्थापना गरेको साथै उक्त कोष परिचालनका लागि कार्यविधी निर्मा गरी कार्यपालिकाबाट पास गरिएको ।

२. मानव वेचबिखन तथा घरेलु हिंसा सम्बन्धि (कु प्रथा, कुरीति तथा लैगिक हिंसा न्युनिकरणका लागि पालिकाले वडाहरुमा अन्तरिक कार्यक्रम संचालन गरेको ।

३. बालविवाह तथा बाल दुरव्यवार न्युनिकरणका लागि पालिकाले पालिका स्तरका सबै मावि बिद्यालयहरुमा अन्तरिक कार्यक्रम संचालन गरेको ।

४. कोभि १९ भाईरसको रोकथाम तथा व्यवस्थापन गर्न लागि क्वारेन्टाईनको को व्यवस्थापन गर्दा महिला तथा बालबालिकाको सुरक्षालाई मध्ये नजर गरि छु क्वारेन्टाईनको व्यवस्थापन गरिएको थियो ।

३. लैससास मा देखिएका समस्या, चुनौती र अवसरहरु

समस्या :

- लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी बुझाईमा एकरूपता नहुनु,
- नगरपालिकाको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा लैससासको सवाल मुलप्रवाहीकरण नहुनु,
- नियमितरूपमा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट परिक्षण नहुनु,
- लैससासको लागी आवश्यक खण्डीकृत तथ्यांक संकलन र अभिलेखीकरणको अभाव रहनु,
- विशेष गरेर महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, सिमान्तकृत समुदायको स्थानिय तहबाट प्रवाह गरिने सेवा प्रवाह तथा सुचनामा पहुँच हुन नसक्नु ।
- समाजमा विद्यमान लैगिक, जातिय तथा अन्य आधारमा समाजमा भेदभाव, असमानता कायम रहनु
- महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति लक्षित बजेट विनियोजन नहुनु, डल्लो बजेट प्रणालीका कारण राज्यको सेवा, सुविधा तथा अवसरहरुमा लक्षित वर्गको पहुँच नहुनु ।
- शिखर नगरपालिकामा रहेका गरिब, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा पिछडिएका वर्गका व्यक्तिहरु आफ्नो हक, अधिकार प्रति जानकार नहुनु र आफ्नो हक अधिकार प्राप्तिका लागि वकालत गर्ने क्षमताको विकास हुन नसक्नु ।
- स्थानिय निकाय समाजमा पिछडिएर रहेका महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, एच.आइ.भि.प्रभावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी नीति, योजना, बजेट विनियोजनमा संवेदनशिल नहुनु
- पालिकाले निर्माण गरेका नीतिहरुका बारेमा नागरिकहरु संग छलफल गरि सुझाव संकलन गर्ने अभ्यासको कमि

४. चुनौतीहरू

२. समाजमा विद्यमान रहेका हानीकारक सामाजिक मुल्यमान्यताहरू कायम रहनु,
३. लक्षित वर्गको आयस्तरमा ज्यादै ठुलो असमानता हुनु,
४. लाभ वाडफाँडमा वास्तविक लक्षित वर्गको पहिचान र पहुँचमा सुनिश्चिता गर्न नसक्नु,
५. पालिकाले लैससास आवश्यक छ भन्ने सोच नराखि पुर्वाधार विकासका योजनालाई प्राथमिकता दिईनु पालिकाको ६. नीति तयार गर्दा आवश्यकताका आधारमा भन्दा मागका आधारमा नीति निर्माण हुनाले कार्यान्वयन पक्ष चुनौतीपूर्ण रहनु ।

५. अवसरहरू

समावेशीकरणलाई प्रवर्द्धन र प्रोत्साहन गर्ने संविधान र संविधानमा भएका व्यवस्थाहरू, विभिन्न संवैधानिक आयोगका साथै प्रतिष्ठान, समिति आदि संरचनाहरू, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, दिगो विकास लक्ष्य लगायत नेपाल सरकारले समावेशिता सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय रूपमा जनाएका प्रतिवद्धताहरू, नगरपालिकामा निर्वाचित जनप्रतिनिधित्व एवं नीति तथा कानून निर्माण तथा नीति निर्माण गर्ने अधिकारले नगरपालिकालाई लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण मैत्री नगर बनाउने अवसर प्रदान गरेको छ । संघीय तथा प्रदेश सरकारको लैससास उत्तरदायी बजेट तथा कार्यक्रमहरूले नगरपालिकालाई नीति तथा कानून बनाई कार्यान्वयन गर्ने अवसरहरू प्रदान गरेको छ ।

लैससास नीति तर्जुमाको महत्व

- यस नगरपालिकामा लैससास सम्बन्धमा देखिएका समस्या र चुनौतिको समाधान गर्न देहायका कारणले लैससास नीति आवश्यक रहेको छ ।
- लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी बुझाईमा एकरूपता ल्याउन ।
- नगरपालीकाको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा लैससासको सवाल मुलप्रवाहीकरण गर्न ।
- नियमितरूपमा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट परिक्षण गर्न ।
- लैससासको लागी आवश्यक खण्डीकृत तथ्यांक संकलन र अभिलेखीकरण गर्न ।
- नगरको नीति तथा कार्यक्रम र बजेटलाई लैङ्गिक उत्तरदायी बनाउन,
- विशेष गरेर महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, सिमान्तकृत समुदायको स्थानिय तहबाट प्रवाह गरिने सेवा प्रवाह तथा सुचनामा पहुँच बढाउन ।
- समाजमा विद्यमान लैङ्गिक, जातिय तथा अन्य आधारमा समाजमा भेदभाव, असमानता कायम गर्न
- शिखर नगरपालिकामा रहेका गरिब, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा पिछडिएका वर्गका व्यक्तिहरू आफ्नो हक, अधिकार प्रति जानकार गराउन ।
- स्थानिय निकाय समाजमा पिछडिएर रहेका महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, एच.आइ.भि.प्रभावित व्यक्तिहरूलाई लक्षित गरी नीति, योजना, बजेट विनियोजनमा संवेदनशिल गराउन ।
- पालिकाले निर्माण गरेका नीतिहरूका बारेमा नागरिकहरू संग छलफल गरि सुझाव संकलन गर्ने सुरुवात गर्न ।
- नगरपालिमा लैससास मैत्री शासन व्यवस्थाको प्रवर्द्धन गर्न,

६. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) को दीर्घकालीन सोंच

विभेदरहित, समतामूलक तथा न्यायोचित नगरपालिकाको निर्माण ।

७. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) को लक्ष्य

नगरपालिकामा रहेका हरेक वर्ग र समुदायका व्यक्तिहरूको पालिका तहका बहुआयामिक पक्षहरूमा मुलप्रवाहीकरण गर्दै लैङ्गिक उत्तरदायी तथा समावेशी स्थानिय सरकारको निर्माण गर्ने ।

८. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) को उद्देश्य

- नगरपालिकाको वार्षिक योजना तर्जुमा प्रक्रियामा महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, सिमान्तकृत समुदायको सहभागिता बृद्धि गर्दै उनीहरूको सवाल मुलप्रवाहिकरण गर्ने ।
- लैससासको लागी आवश्यक खण्डीकृत तथ्यांक संकलन र अभिलेखीकरण गर्ने ।
- नगरको नीति तथा कार्यक्रम र बजेटलाई लैङ्गिक उत्तरदायी बनाउने
- विशेष गरेर महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, सिमान्तकृत समुदायको स्थानिय तहबाट प्रवाह गरिने सेवा प्रवाह तथा सुचनामा पहुँच बढाउने ।
- समाजमा विद्यमान लैङ्गिक, जातिय तथा अन्य आधारमा समाजमा भेदभाव, असमानता कायम गर्ने कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
- नगरपालिकामा रहेका गरिब,दलित,अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा पिछडिएका वर्गका व्यक्तिहरूलाई लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धमा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- पालिकाले निर्माण गरेका नीतिहरूका बारेमा नागरिकहरूसँग छलफल गरि सुझाव संकलन गर्ने अभ्यासको सुरुवात गर्ने ।
- नगरपालिमा लैससास मैत्री शासन व्यवस्थाको प्रवर्द्धन गर्ने ।
- सबै प्रकारका साभ्ना अवसर, स्रोत साधन, सेवा, सुचना तथा सुविधाहरू र परिणाममा समेत सबै वर्ग र समुदायको समान पहुँच र नियन्त्रणको सुनिश्चितता गर्ने ।
- नगरको समानुपातिक र दिगो विकास गरी समृद्ध नगर बनाउने ।

९. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) का नीतिहरू, रणनीतिहरू तथा कार्यनीतिहरू यसप्रकार रहेको छ ।

नीतिहरू	रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
९. १. लैससासको अवधारणालाई पालिका तहमा संस्थागत गर्नका लागि आवश्यक रूपमा नीति, कानून तथा मापदण्डहरूको पुनरावलोकन, संशोधन तथा	१ लैससासलाई संस्थागत गर्न आवश्यक कानून, नियमावली, कार्यविधी तथा मापदण्डहरूको तर्जुमा गर्ने । २. पालिका तहका वार्षिक तथा आवधिक योजना, कार्यक्रम तथा बजेटहरूको तर्जुमा गर्ने । ३. पालिका तहमा लैससास मूलप्रवाहिकरण गर्न	१. स्थानिय तहमा लैससासको मुलप्रवाहीकरणका लागि हाल विद्यमान र अब बन्न लागेका ऐन, कानून, नीति, मापदण्ड तथा कार्यविधीहरूको लैससासको दृष्टिकोणबाट पुनरावलोकन गरी आवश्यक नयाँ ऐन, कानून, नीति, मापदण्ड तथा कार्यविधीहरूको तर्जुमा गरीने छ । २. स्थानिय तहमा लैससासको मुलप्रवाहीकरणका लागि पालिका तहमा लैससास समन्वय समिती र वडास्तरमा उपसमितीको गठन गर्ने, सो समिती र उपसमितीको काम कर्तव्य र अधिकारको बारेमा स्पष्टता गरी संस्था र कार्यक्रममा लैससास मूलप्रवाहिकरण क्षमता अभिवृद्धिका गर्दै लैजाने छ । सो समिती र उपसमितीको काम कर्तव्य र अधिकारको अनुसचीमा उल्लेखित छ । ३. विद्यमान ऐन, कानून, नीति, मापदण्ड तथा कार्यविधीहरूको लैससासको दृष्टिकोणबाट पुनरावलोकन गर्दा र नयाँ ऐन, कानून, नीति तथा मापदण्डहरूको

<p>तर्जुमा गर्ने ।</p>	<p>संस्थागत संरचनाको विकास र विस्तार गर्ने</p>	<p>तर्जुमा गर्दा नेपाल पक्ष भएका मानव अधिकार सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय सन्धी सम्झौता तथा प्रदेश सरकारले विशेष विषयमा बनाएको कानून र नेपालको संविधानद्वारा प्रदत्त हक अधिकारलाई प्रबर्द्धन गर्ने गरी बनाइने छ ।</p> <p>४. लैससासको दृष्टिकोणबाट महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, यौनिक अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत तथा पछाडी पारिएका वर्ग र समुदायको आवश्यकताको पहिचान गरी सुधार गर्न उपयुक्त क्षेत्रहरुको रेखाङ्कन गरीने छ ।</p> <p>५. लैससासको दृष्टिकोणबाट महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, यौनिक अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत तथा पछाडी पारिएका वर्ग र समुदायको लागि पालिकाले हालसम्म गरेका पहलहरु र त्यसको कार्यान्वयन तथा प्रतिफलको समिक्षा गरिनेछ ।</p> <p>६. लैससासको दृष्टिकोणबाट लक्षित समुदायको आवश्यकताको पहिचानको आधार तथा पालिकाले हालसम्म गरेका पहलहरु र त्यसको कार्यान्वयन तथा प्रतिफलको समिक्षामा आधारीत भएर पालिकाले आवश्यकताका क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखी वार्षिक ,आवधिक योजना, कार्यक्रम तथा बजेटको तर्जुमा गरिनेछे ।</p> <p>७ .पालिकाले वार्षिक, आवधिक योजना, कार्यक्रम, बजेट तर्जुमा गर्दा महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, यौनिक अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत तथा पछाडी पारिएका वर्ग र समुदायको विभिन्न चरणमा प्रत्यक्ष तथा अर्थपुर्ण सहभागिता गराइनेछ ।</p> <p>८. पालिकाले वार्षिक आवधिक योजना तथा कार्यक्रमहरुमा बजेटको तर्जुमा गर्दा महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, यौनिक अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत तथा पछाडी पारिएका वर्ग र समुदायका आवश्यकताका क्षेत्रमा न्युनतम प्रतिशत तोकैरै बजेटको तर्जुमा गर्ने । र हरेक आर्थिक वर्षको लैससास लेखाजोखा गरी प्रतिवेदन सार्वजनिक गरीने छ ।</p> <p>९. विभिन्न प्राकृतिक विपत्, आपत तथा स्वास्थ्य माहामारी जस्ता जोखिम अवस्थाहरुमा विशेष गरेर लक्षित समुदायका लागि रोकथाम, नियन्त्रण र परिपुरण जस्ता सबै चरणमा कसरी संबोधन गर्ने,विशेष अवस्थामा स्थानिय तहका स्रोत साधनको परिचालन कसरी गर्ने, कस्ता सेवा तथा सहयोगलाई प्राथमिकतामा राख्ने भन्ने बारेमा पनि पालिका तहको स्पष्ट नीति तयार गरिनेछ ।</p>
<p>९.२ पालिका तहको वार्षिक, आवधीक योजना,</p>	<p>१. पालिका अर्न्तगतको संरचनागत तहमा मानव संशोधन लैससासको आधारमा परिपूर्त गर्ने</p>	<p>११: पालिका स्तर, वडा स्तर तथा समुदाय स्तरमा गठन गरीने विभिन्न संजाल, समूह तथा समितिहरुमा साथै कर्मचारी भर्ना गर्दा वा राख्दा महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, यौनिक अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत तथा पछाडी पारिएका वर्ग र समुदायको समानुपातिक र समावेशी सहभागिताको आधारमा</p>

<p>कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा लगायतका संरचनागत तह तथा निर्णायक प्रक्रियामा लक्षित समुदायको प्रभावकारी तथा अर्थपूर्ण सहभागिताको सुनिश्चितता गर्ने ।</p>	<p>कुराको सुनिश्चितता गर्ने ।</p> <p>२. पालिका तहको निर्णय प्रक्रियामा लक्षित समुदायको प्रत्यक्ष अर्थपूर्ण सहभागिताको सुनिश्चितता गर्ने ।</p>	<p>प्रतिनिधित्व तथा सहभागिताको सुनिश्चित गर्न नियमावली र कार्यविधि बनाउने छ ।</p> <p>१२. पालिका तहको नीति, कानून, योजना, कार्यक्रम, बजेट आदीको तर्जुमा गर्दा महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, यौनिक अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत तथा पछाडी परेका वर्ग र समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता तथा सरोकारवालहरुका प्रतिनिधित्वको सुनिश्चित गर्न नियमावली र कार्यविधि बनाउने छ ।</p> <p>१३. पालिका तहका विभिन्न निर्णायक तह नगरसभा, नगरपालिका, वडा समिति लगायतमा महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, यौनिक अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत तथा पछाडी परेका वर्ग र समुदायका राजनैतिक जनप्रतिनिधीहरुको निर्णय प्रक्रियामा अर्थपूर्ण सहभागिता, प्रतिनिधित्व वा नेतृत्वदायी भूमिकामा रहने कुराको सुनिश्चित गर्न नियमावली र कार्यविधि बनाउनेछ ।</p> <p>१४. पालिका तहमा भएका सार्वजनिक सरोकारका सबैजसो विषयवस्तु, सूचना तथा जानकारीहरु लक्षित समुदायको सहज पहुँचका लागि विभिन्न माध्यमबाट आवश्यकता र माग अनुसार संप्रेषण गर्ने र गराउने छ ।</p> <p>१५. पालिका तहमा बच्चितामा परेका विभिन्न क्षेत्र, वर्ग र समुदाय पहिचान गरि खण्डिकृत तथ्यांक राखिनेछ ।</p>
<p>९.३ पालिका तहमा लैससासको सुनिश्चित गर्न सुशासनको सुनिश्चितता गर्ने ।</p>	<p>१. लक्षित समुदायसँग सम्बन्धीत जानकारी तथा सूचनाहरुलाई उनीहरु समक्ष सहज रुपमा पुर्याउन पारदर्शिताको र उत्तरदायित्वको सुनिश्चितता गर्ने ।</p> <p>२. स्थानिय सरकार लक्षित समुदायप्रति जवाफदेही रहेको कुराको सुनिश्चितता गर्न सामाजिक लेखाजोखा तथा गुनासो सुन्ने संयन्त्रको सुनिश्चितता गर्ने ।</p>	<p>१५. विशेष गरेर पालिका तहमा रहेका लक्षित समुदायसँग सम्बन्धीत विषयवस्तु, सूचना तथा जानकारीहरु लक्षित समुदायको पहुँचको लागि संप्रेषण गर्दा पहुँचयोग्य विभिन्न माध्यमहरुको प्रयोग गरी जस्तो अडियो, भिडियो, प्रिन्ट वा अन्य माध्यमबाट संप्रेषण गरिनेछ ।</p> <p>१६. विषयवस्तु, सूचना तथा जानकारीहरु संप्रेषण गर्दा लक्षित समुदायसँग सम्बन्धीत विशेष गरेर पालिका तहबाट प्रवाह हुने सेवा, क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम, स्वास्थ्य, शिक्षा, रोजगारी, उच्चमशिलतासँग सम्बन्धीत कार्यक्रम तथा त्यसमा विनियोजित बजेट समेत उल्लेख गरी सरल, सहज भाषामा (संभव भए सम्म स्थानिय भाषामा जस्तै डोट्याली वा अन्य स्थानिय रुपमा बोलिने भाषामा) संप्रेषण गरीने छ । सो सेवाहरुको उपलब्धता र प्रभाव कसरी र कहाँबाट प्राप्त गर्ने भन्ने बारेमा पनि नागरिक वडापत्र र अरु प्रवर्द्धनका माध्यमबाट गरीने छ ।</p> <p>१७. पालिका तहमा रहेका लक्षित समुदायप्रति स्थानिय तह जवाफदेही छ भन्ने सन्देश प्रवाहका निमित्त प्रत्येक वडा तह तथा पालिका तहमा निरन्तर रुपमा सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक लेखाजोखा र लैससास को संस्थागत लेखाजोखा पनि गरीने छ ।</p> <p>१८. पालिका तहमा रहेका लक्षित समुदायको गुनासो सुन्नका लागि गुनासो सुन्ने</p>

		<p>संयन्त्रको निर्माण जस्तै टोल फ्री नम्बर, गुनासो बाक्स, एफ एम कार्यक्रम आदि गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने वा गराइने छ ॥</p>
<p>९.४ पालिका तहमा महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति लगायत अन्य सबै पछाडी पारिएका समुदाय तथा वर्गहरूका समानता र समावेशीकरण सम्बन्धमा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने कुराको सुनिश्चितता गर्ने ।</p>	<p>१. पालिका अर्न्तगतका महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, यौनिक अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत तथा पछाडी पारिएका वर्ग र समुदायको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।</p> <p>२. पालिका तहका जनप्रतिनीधी तथा सेवा प्रदायकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।</p> <p>३. सरोकारवाला र अधिकारवादि संस्थाहरू संग समन्वय र सहकार्य गर्ने र उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।</p>	<p>१९. लिंग वा जातिय आधारमा हुने हिंसा, साथै लैगिक, जातिय, धार्मिक, सामाजिक वा आर्थिक हैसियत आदिमा हुने विभेद तथा भेदभाव, समाजमा व्याप्त परम्परागत हानिकारक मुल्य, मान्यता र व्यवहार आदिका कारण मानव अधिकार उल्लघन भई रहेको अवस्थामा त्यस्ता मानव अधिकार उल्लघनलाई कानूनले पनि दण्डित गर्ने विशेष गर्ने साथै सो बारेमा महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, यौनिक अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत तथा पछाडी परेका वर्ग र समुदायलाई जानकारी तथा सचेत गराउन सरोकारवाला र अधिकारवादि संस्थाहरू संग समन्वय र सहकार्य गर्ने छ ।</p> <p>२०. त्यस्ता मानव अधिकार उल्लघनका घटनालाई कानूनले पनि दण्डित गरेका विषयमा प्रभावित वा पिडित पक्षलाई पालिकाले कसरी सहयोग गर्न सक्दछ, कस्ता कस्ता सेवाहरू उपलब्ध गराउन सक्दछ, त्यस्तो सेवा निशुल्क हुने भए सोही कुरा र शुल्क लाग्ने भए कति लाग्दछ भन्ने बारेमा जानकारी समेटिएको सूचनाहरू प्रसारण तथा प्रकाशन गरी निरन्तर संप्रेषण गराईरहने छ ।</p> <p>२१. पालिका तहका जनप्रतिनीधीको लागि महिला, दलित तथा अन्य लक्षित समुदायका हक अधिकार संरक्षण तथा मुलप्रवाहिकरणका लागि स्थानिय तहले के कस्तो भुमिका निर्वाह गर्न सक्दछ वा कानूनी कार्यादेश कस्तो रहेको छ भन्ने बारेमा सूचना तथा जानकारीमुलक स्रोत सामाग्री सहज तथा सरल भाषामा प्रकाशित गर्ने र सो सम्बन्धमा तालिम, अर्न्तक्रिया, छलफल जस्ता कार्यक्रमहरूको निरन्तर रुपमा आयोजना गरिनेछ ।</p> <p>२२. पालिका तहका जनप्रतिनीधी, सेवा प्रदायकहरू र सरोकारवाला र अधिकारवादि संघसंस्थाहरूको लागि लैससासको अवधारणा तथा यसको औचित्य तथा संवेदनशिलतामाथिको महत्व सम्बन्धमा सूचनामुलक स्रोत सामाग्री सहज तथा सरल भाषामा प्रकाशित गर्ने र सो सम्बन्धमा तालिम, अर्न्तक्रिया, छलफल जस्ता कार्यक्रमहरूको आयोजना निरन्तर रुपमा गर्नेछ ।</p> <p>२३. महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, यौनिक अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत तथा पछाडी पारिएका वर्ग र समुदायका सम्बन्धमा रहेका संवैधानिक प्रावधान तथा संघिय, प्रदेश तथा स्थानिय कानून, नीतिगत प्रावधानहरू, कार्यक्रमहरू तथा सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तका बारेमा तालिम, अर्न्तक्रिया, छलफल जस्ता कार्यक्रमहरूको आयोजना जनप्रतिनिधि तथा सेवा प्रदायकहरूका लागि निरन्तर रुपमा गरिरहने छ ।</p> <p>२४. असमानता, भेदभाव ,विभेद, परम्परागत मुल्य मान्यता तथा स्थानिय रुपमा अभ्यास भएका केहि हानिकारक व्यवहारहरू कसरी समतामुलक र न्यायोचित</p>

		<p>समाजको लागि अवरोध हुन भन्ने सम्बन्धमा सूचनामुलक स्रोत सामाग्री प्रकाशित गर्ने र सो सम्बन्धमा तालिम, अन्तर्क्रिया, छलफल जस्ता कार्यक्रमहरुको आयोजना निरन्तर रुपमा गरिरहने छ ।</p> <p>२५. लिंगमा आधारित हिंसा र भेदभावपूर्ण व्यवहार विरुद्धका हरेक क्रियाकलाप तथा कार्यक्रमहरुमा किशोर तथा पुरुषहरुको अर्थपूर्ण सहभागिता गराउने छ ।</p> <p>२७. महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, यौनिक अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत तथा पछाडी पारिएका वर्ग र समुदायका सम्बन्धमा रहेका कानूनी हक अधिकारका बारेमा सूचनामुलक तथा जानकारीमुलक कार्यक्रमहरुको आयोजना पालिका अन्तर्गतका लक्षित समुदायका लागि निरन्तर रुपमा गर्ने छ ।</p> <p>२८. असमानता, भेदभाव, विभेद, परम्परागत हानिकारक मुल्य, मान्यता तथा व्यवहारहरुबाट कानूनद्वारा संरक्षित हक अधिकारको उल्लंघन भएमा स्थानिय तहमा कहाँ जाने, कसले कसरी सहयोग गर्छ, निःशुल्क हुन्छ कि शुल्क लाग्छ, कति समय लाग्छ जस्ता कुराहरुको सम्बन्धमा सूचनामुलक तथा जानकारीमुलक कार्यक्रमहरुको आयोजना निरन्तर रुपमा गर्ने ।</p> <p>२९. विशेष गरेर महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा आर्थिक रुपमा विपन्न वर्ग तथा समुदायका लागि सिपमुलक, आयमुलक, उच्चमशिलता जस्ता अर्थिकोपार्जन र जिवनउपयोगी कार्यक्रमहरुको संचालन गर्ने छ ।</p>
<p>९.५ लैससास नीति, योजना, कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मुल्यांकनको सुनिश्चितता गर्ने ।</p>	<p>१. पालिकाबाट संचालित वा प्रवाहित सेवा, सुविधा, कार्यक्रमको निरन्तर अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने ।</p> <p>२. पालिकाबाट संचालित वा प्रवाहित सेवा, सुविधा, कार्यक्रमको प्रभावकारीताको पुनरावलोकन तथा समीक्षा गर्ने ।</p>	<p>३१. पालिकाबाट संचालित कार्यक्रम वा प्रवाहित हुने सेवा, सुविधा, कार्यक्रमको निरन्तर अनुगमन तथा सुपरिवेक्षणका लागि लक्षित समुदायहरुको सहभागितामा प्राथमिकिकरण रहेको क्षेत्रमा अल्पकालिन तथा दिर्घकालिन रुपमा हासिल गर्न सक्ने गरी सुचांकहरुको सुचि तयार पारिनेछ ।</p> <p>३२. सामाजिक कार्यक्रमहरुको नियमित अनुगमन, मुल्यांकन तथा समिक्षा गर्न निश्चित मापदण्ड बनाइनेछ ।</p> <p>३३. भौतिक पुर्वाधार र विकास निर्माणसँगसँगै लक्षित समुदायलाई लक्षित गरी संचालित पालिकाका सामाजिक कार्यक्रमहरुको पनि अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण सुचांकहरुको सुचि तयार पारी सोही सुचांकमा आधारित भई लक्षित समूह कति लाभान्वित भए भएन भन्ने कुराको अनुगमन तथा समिक्षा गर्ने र सो कुराको रेकर्ड राख्ने तथा आगामी बन्ने तथा संचालित हुने कार्यक्रममा सो कुरालाई विशेष ध्यान दिइनेछ ।</p>

१०. नीतिको कार्यान्वयनमा आउन सक्ने संभावित जोखिम तथा सो जोखिम न्युनिकरणका उपायहरु ।

उल्लेखित नीति, रणनीति र कार्यनीतिहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनको क्रममा आउन सक्ने सम्भाव्य समस्या, चुनौती तथा जोखिमको निराकरणका लागि देहाय बमोजिमका उपायहरुको अवलम्बन गरिने छ ।

क्र.स	संभावित जोखिम	जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरू
१.	लैससासको विषय बारेमा समान बुझाईको अभाव हुनु तथा स्थानिय तहको प्राथमितामा नपर्नु ।	सहभागिताकमूलक छलफलबाट समान बुझाई बनाउने प्रयत्न गरीने । त्यस्तै लैससासलाई प्राथमितामा राख्ने नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।
२.	नीति कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय तथा सरोकारवाला बिच समन्वय नहुनु ।	सरोकारवाला बिचमा नियमित साप्ताहिक बैठक राख्ने तथा पालिका स्तरमा उपलब्ध संजालहरूको उपयुक्त प्रयोग गरी लक्षित समुदायका व्यक्तिहरूलाई कसरी लाभान्वित गर्न सकिन्छ भन्ने बारेमा नियमित छलफल गर्ने ।
३.	खण्डित तथ्याङ्क तथा सूचांकहरूको आधारमा योजना कार्यक्रमहरू तयार हुन नसक्नु ।	योजना तर्जुमा तथा अनुगमन पद्धतीलाई तथ्याङ्कमा आधारित बनाउने ।
४.	आर्थिक स्रोतको अभाव हुनु ।	स्थानिय तहको एकमुष्ट बजेटबाट लक्षित समुदायको लागि निश्चित न्यूनतम प्रतिशत बजेट तोकेरै योजना तथा कार्यक्रम तयार पारीने । आगामी आर्थिक वर्षको तुलनामा उक्त बजेट बढाउदै लैजाने (प्रगतीशिल बजेटको तर्जुमा गर्ने)।
५.	नीतिको कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन गर्नका लागि छुट्टै संयन्त्र नहुनु ।	लैसासस कार्यान्वयन समितिका पदाधिकारी बाहेक पालिकाका अन्य सरोकारवाला निकायहरूको छुट्टै अनुगमन समिति गठन तथा परिचालन गर्ने ।
६.	नागरिक सक्रियता नभएका कारण स्थानिय सरकार तथा संघसंस्थाले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रमहरू नीति अनुरूप प्रभावकारिता नदेखिनु ।	नागरिकहरूलाई लैससासको महत्व र नागरिकको दायित्वको बारेमा समुदायस्तरमा अभियान सञ्चालन गर्ने ।

११. नीति कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजना (Plan of Action) तथा जिम्मेवार निकाय ।

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय तथा सरोकारवालाहरू	आर्थिक स्रोतको परिचालन	समय सीमा
१.	स्थानिय तहका जनप्रतिनिधि, वडा तहका जनप्रतिनिधि तथा अन्य सरोकारवाला निकाय बिचमा लैससासस नीतिको औचित्य महत्व तथा यसबाट पालिकामा पर्ने सकारात्मक असर तथा प्रभावहरूको बारेमा अभिमुखिकरण कार्यक्रमको	शिखर नगरपालिका	लैगिंक समानता, महिला सशक्तिकरण, मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरू ।	संघ, प्रदेश तथा स्थानिय सरकारबाट विनियोजित बजेट । विकास साभेदार, संयुक्त, राष्ट्र	नीति स्वीकृत भएको ३ महिना दिन भित्र ।

	आयोजना गर्ने ।			संघिय निकाय तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय, तथा राष्ट्रिय निकाय,सहकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरु एवं निजी क्षेत्रबाट प्राप्त बजेट समेतलाई परिचालन गर्ने ।	
२.	पालिका अर्न्तगत लैससास सम्बन्धी विषयवस्तु हेर्नका लागि विशेष रुपमा कर्मचारी तोक्ने र पालिकामा लैससास समन्वय समिती र उपसमितीको गठन गर्ने सो समितिको लैससास सम्बन्धी विशेषज्ञताको क्रमश विकास गर्दै जाने ।	महिला तथा बालबालिका शाखा, सामाजिक शाखा, तथा योजना शाखा, शिखर नगरपालिका	लैगिंक समानता, महिला सशक्तिकरण, मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु ।	संघ, प्रदेश तथा स्थानिय सरकारबाट विनियोजित बजेट । विकास साभेदार, संयुक्त, राष्ट्र संघिय निकाय तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय, तथा राष्ट्रिय निकाय,सहकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरु एवं निजी क्षेत्रबाट प्राप्त बजेट समेतलाई परिचालन गर्ने ।	नीति स्वीकृत भएको तिन महिना भित्र विशेष रुपमा कर्मचारी तोक्ने तथा विशेषज्ञताको विकास निरन्तर रुपमा वर्षभरी ।
३.	नगरपालिका र यस अर्न्तगतका ११ वटै वडासँग नियमित समन्वयन र सहकार्य गर्ने र नीतिको प्रभावकारीता बारे त्रैमासिक रुपमा समिक्षा गर्ने र	बालबालिका शाखा, सामाजिक शाखा, तथा योजना शाखा, शिखर नगरपालिका	लैगिंक समानता, महिला सशक्तिकरण, मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा	संघ, प्रदेश तथा स्थानिय सरकारबाट विनियोजित	नीति स्वीकृत भएको ३ महिना दिन भित्र र त्यसपछि निरन्तर रुपमा

	आवश्यक देखिएको सुधार नियमित रूपमा गर्दै जाने		कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु ।	बजेट । विकास साभेदार, संयुक्त, राष्ट्र संघिय निकाय तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय, तथा राष्ट्रिय राष्ट्रिय निकाय,सहकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरु एवं निजी क्षेत्रबाट प्राप्त बजेट समेतलाई परिचालन गर्ने ।	बर्षभरी
४.	नगरपालिका र यस अन्तर्गतका ११ वटै वडामा यस नितिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धीत बडाको लागि लैससास सम्बन्धी कार्ययोजनाको निर्माण गर्ने ।	बालबालिका शाखा, सामाजिक शाखा, तथा योजना शाखा, शिखर नगरपालिका	लैंगिक समानता, महिला सशक्तिकरण, मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु ।	संघ, प्रदेश तथा स्थानिय सरकारबाट विनियोजित बजेट । विकास साभेदार, संयुक्त, राष्ट्र संघिय निकाय तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय, तथा राष्ट्रिय राष्ट्रिय निकाय,सहकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरु एवं निजी क्षेत्रबाट प्राप्त बजेट समेतलाई परिचालन गर्ने ।	नीति स्वीकृत भएको छ महिना भित्र
५	नगरपालिको नियमित बजेटबाट न्यूनतम प्रतिशत	महिला तथा बालबालिका शाखा,	लैंगिक समानता, महिला	संघ, प्रदेश तथा स्थानिय	नीति स्वीकृत भएको तिन

	<p>रकम लक्षित समुदायको कार्यक्रमका लागि तोक्ने । पालिका तहको बजेटलाई लैससास उत्तरदायी बनाउनका लागि उल्लेखित मापदण्डको पालना गर्ने</p> <p>१. महिलाको लागि (सूचकहरु १. योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा महिला सहभागिता(२०), २. क्षमता अभिवृद्धि (२०), ३. महिलाहरुको लागि लाभ तथा नियन्त्रणमा सुनिश्चितता (२०), ४. रोजगारी र अन्य आय आर्जन अभिवृद्धि (२०), ५. समयको प्रयोगमा गुणात्मक सुधार तथा कार्यबोझमा कमी (२०)</p> <p>नोट :उल्लेखित ५ वटा सूचकहरुको अंकभार जोडदा २० भन्दा कम भएमा लैगिंक दृष्टिकोणले तटस्थ, सूचकका लागि निर्धारण गरिएको अंकभार जोडदा कुल योग २० वा सो भन्दा माथि ५० भन्दा कम भएमा अप्रत्यक्ष लैगिंक उत्तरदायी र सूचकका लागि निर्धारण गरिएको अंकभार जोडदा कुल योग ५० वा सो भन्दा बढी भएमा प्रत्यक्ष लैगिंक उत्तरदायी मानिने छ । त्यस्तै अन्य लक्षित समुदायको हकमा यही लैगिंक उत्तरदायी बजेटको मापदण्ड तथा सुचकहरुको प्रयोग सम्बन्धीत लक्षित समुदायको समानुपातिक प्रतिनिधित्वको सिद्धान्तमा आधारित भएर गर्ने ।</p>	<p>सामाजिक शाखा, तथा योजना शाखा, शिखर नगरपालिका</p>	<p>सशक्तिकरण, मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु ।</p>	<p>सरकारबाट विनियोजित बजेट ।</p> <p>विकास साभेदार, संयुक्त, राष्ट्र संघिय निकाय तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय, तथा राष्ट्रिय राष्ट्रिय निकाय,सहकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरु एवं निजी क्षेत्रबाट प्राप्त बजेट समेतलाई परिचालन गर्ने ।</p>	<p>महिना भित्र</p>
६.	यो लैससास नीति	शिखर नगरपालिका	लैगिंक समानता,	संघ, प्रदेश तथा	कम्तीमा

	कार्यान्वयनमा उत्कृष्ट प्रदर्शन गर्ने वडा तहलाई पुरस्कृत गरी प्रोत्साहन गर्ने परिपाटीको विकास गर्ने ।		महिला सशक्तिकरण, मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु ।	स्थानिय सरकारबाट विनियोजित बजेट । विकास साभेदार, संयुक्त, राष्ट्र संघिय निकाय तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय, तथा राष्ट्रिय स्तरका निजी क्षेत्रबाट प्राप्त बजेट ।	बर्षको एकचोटी हरेक आर्थिक बर्षको अन्तमा
७.	प्रत्येक ३/३ बर्षमा लैससास नीतिको पुनरावलोकन गर्ने र समसामयिक रुपमा परिमार्जन तथा संसोधन गर्ने ।	शिखर नगरपालिका	लैगिंक समानता, महिला सशक्तिकरण, मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु ।	संघ, प्रदेश तथा स्थानिय सरकारबाट विनियोजित बजेट । विकास साभेदार, संयुक्त, राष्ट्र संघिय निकाय तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय, तथा राष्ट्रिय निकाय, सहकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरु एवं निजी क्षेत्रबाट प्राप्त बजेट समेतलाई परिचालन गर्ने ।	नीति स्वीकृत भएको तिन महिना पछी र निरन्तर बर्षभरी
७.	नीति कार्यान्वयनको निरन्तर समिक्षा, अनुगमन, मुल्यांकनका लागि आवश्यक सुचकहरुको निर्माण गर्ने र सोको आधारमा नियमित	योजना शाखा	लैगिंक समानता, महिला सशक्तिकरण, मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा	संघ, प्रदेश तथा स्थानिय सरकारबाट विनियोजित	नीति स्वीकृत भएपछी प्रत्येक ६ ६ महिनामा

	अनुगमन, मुल्यांकन गर्ने		कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु ।	बजेट । विकास साभेदार, संयुक्त, राष्ट्र संघिय निकाय तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय, राष्ट्रिय निकाय,सहकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरु एवं निजी क्षेत्रबाट प्राप्त बजेट समेतलाई परिचालन गर्ने ।	
--	-------------------------	--	--	---	--

१०. लैससास नीतिका अपेक्षित उपलब्धिहरु

- योजना प्रक्रियामा महिला, बालबालिका, दलित, युवा, अंपागता भएका ब्यक्ति, जेष्ठ नागरिक लगायत सवै वर्गको अर्थपुर्ण र सकारात्मक सहभागिता वृद्धि भई सार्वजनिक स्रोत साधन, तथा अवसरहरुमा सवै वर्गको समान पहुँच स्थापित भएको हुनेछ ।
- नगरपालिकाको वार्षिक नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरु लैससास उत्तरदायी हुनेछ ।
- नगरपालिकाले सञ्चालन गर्ने हरेक क्रियाकलापहरु लैससास दृष्टिकोणबाट प्रभावकारी र सकारात्मक रहनेछ,
- नगरपालिकामा लैससास लेखाजोखा पद्धति सुरुवात तथा नियमितता हुनेछ ।
- नगरपालिकामा सवै सरोकारवाला निकाय, सेवाप्रदायक संस्था तथा सेवाग्राहीविच समान बुझाइ भई लैससासमैत्री सेवा प्रवाह हुनेछ ।

११. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीतिको कार्यान्वयन व्यवस्था:

यस नीतिमा भएका प्रावधानलाई स्थानीय तहमा प्रभाकारी रूपमा कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने कार्यका साथै संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, प्रदेश सरकारबाट निर्दिष्ट गरेका नीति अनुरूप लैङ्गिक समानतासामाजिक समावेशीकरणको कार्यलाई प्रभावीरूपमा कार्यान्वयन गर्न,

क) यस शिखर नगरपालिका स्तरमा देहाय बमोजिमको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण समन्वय समिति रहने छ । यस समितिले लैससास नीतिमा भएका प्रावधानलाई स्थानीय तहमा कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने कार्यका साथै संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले निर्दिष्ट गरेका नीति र प्रदेशको नीति र निर्देशिका अनुरूप लैससासको कार्यलाई प्रभावीरूपमा कार्यान्वयन गर्ने कार्य गर्नेछ र समन्वय समिती यस प्रकार हुने छ :

लैससास समन्वय समितिका गठन

क) नगर उप-प्रमुख	संयोजक
ख) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
ग) प्रमुख सामाजिक विकास शाखा	सदस्य
घ) संयोजक, सामाजिक विकास समिति	सदस्य
ङ) सामुदायीक संघ सस्था मध्येवाट	सदस्य
च) महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक विषय हेर्ने अधिकृत	सदस्य सचिव

समितिको आकार : समितीको पदाधिकारीहरु ७ देखि १३ जना सम्म राख्न सक्नेछ ।

प्रत्येक वडा स्तरमा देहाय बमोजिमको लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण उपसमिती गठन गर्न सक्नेछ । सो उपसमिती माफत लैससास सम्बन्धि सबै किसिमका कार्यक्रमहरुको समुदाय स्तरसम्म पुऱ्याईने सुनिश्चितता गर्ने छ ।

क) वडा अध्यक्ष	संयोजक
ख) वडा सदस्यहरु (महिला र महिला दलित सहित)	३ जना सदस्य
ग) वडा सचिव	सदस्य सचिव
घ) अतिथि: सघंसस्थाबाट आवश्यकता अनुसार	२ जना
ङ) महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक विषय हेर्ने अधिकृत	१ जना

लैससास समन्वय समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुने छ ।

- क) शिखर नगर पालिकाको ऐन, कानून, नीति, आवाधिक योजना, विषयगत योजना, पाश्वचित्र र अरु प्रकाशित हुने सबै प्रकारका दस्तावेजमा लैससासको विषयवस्तुको समावेश गरी मूलप्रवाहीकरण गर्न प्राविधिक सहयोग गर्ने,
- ख) शिखर नगर पालिकाको योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा लैससासका समस्या समाधान हुने गरी उत्तरदायी बनाउन प्राविधिक सहयोग गर्ने,
- ग) शिखर नगर पालिकाको खण्डकृत तथ्याकको व्यवस्था गर्न र समयानुकूल अद्यावधिक गर्न प्राविधिक सहयोग गर्ने,
- घ) शिखर पालिकाका महिला, बालबालिका लगायत वन्चितीकरणमा परेका समुदायको खण्डकृत तथ्यांक संकलन एवं विश्लेषण गरी समस्याको पहिचान गर्न सहयोग गर्ने,
- ङ) शिखर नगरपालिकाको योजना तथा कार्यक्रमहरुको तर्जुमा गर्दा महिला र विपन्न वर्गका समुदाय र व्यक्तिहरुका विकासका कार्यक्रमहरु समावेश, पहुँच र फाइदा वितरणमा सुनिश्चितता ल्याउन नेतृत्वदायी भुमिका निभाउने,
- च) शिखर नगरपालिकाको लैङ्गिक तथा सामाजिक समोशीकरण नीति अनुरूप लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यविधि तयार गरि कार्यान्वयन गर्ने गराउने,
- छ) शिखर पालिकाको नीति कार्यान्वयन गर्न आफ्नो जिम्मेवारी वहन गर्ने र अन्य निकाय तथा कार्यालय संग कार्यगत समन्वय कायम गर्ने ,
- ज) शिखर नगरपालिकाको नीति कार्यान्वयन सम्बन्धी अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्ने गराउने, सार्वजनिक सुनवाई, सामाजिक लेखाजोखा र लैससास लेखाजोखा गर्न नेतृत्वदायी भुमिका निभाउने,
- झ) शिखर नगरपालिकाको आवधिक, बार्षिक, योजना तर्जुमा कार्यान्वयन बजेट बाँडफाट खर्चको लेखाजोखा, अनुगमन तथा मुल्यांकन प्रणाली सामाजिक समावेशीकरणमैत्री भए नभएको विश्लेषण गर्ने र सामाजिक समोवेशीकरण उत्तरदायी बनाउन नियमितरूपमा सम्बन्धित नगरपालीकालाई सुझाव दिने,
- ञ) शिखर नगरपालिकाको लैससास सम्बन्धि क्षमता अभिवृद्धि योजना तयार गरी लैससास क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने र गराउने,
- त) शिखर नगरपालिकाको लैससास मूलप्रवाहिकरण र यस नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि सरोकारवाला र अधिकारमुखी संसंस्थाहरु संग समन्वय र सहकार्य गर्ने र गराउने,
- थ) शिखर नगरपालिकाको लैससास नीति कार्यान्वयन गर्नेक्रममा आउन सक्ने सम्भावित जोखीमहरुको समाधान गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्ने,
- त) यी माथि उल्लेखित कार्यहरु गर्न कार्य योजना र बजेट सहित योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने र गराउने

लैससास समन्वय उप समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुने छ ।

- क) शिखर नगरपालिकाको लैससास समन्वय समितिले गरेका कार्यहरु जस्तै:पालिकाको ऐन, कानुन, नीति, आवाधिक योजना, विषयगत योजना, पाश्वचित्र र अरु प्रकाशित हुने सबै प्रकारका दस्तावेज स्थानीय तहका समुदायहरु र नागरिक समाजसंग छलफल गरी लैससास सम्बन्धि विषयवस्तुहरुको समावेश गर्न समन्वयकारी भुमिका निर्वाह गर्ने,
- ख) शिखर नगरपालिकाको योजना तथा बजेट तर्जुमा प्रकृत्यामा समुदायका विपन्न वर्ग र महिलाहरुलाई सहभागी गराउन नागरिक समाज संग समन्वय र सहकार्य गर्ने,
- ग) वडा तहको खण्डिकृत तथ्याकको व्यवस्था गर्न र समयानुकुल अद्यावधिक गन प्राविधिक सहयोग गर्ने,
- घ) वडास्तरमा योजना कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता ल्याई महिला र विपन्न वर्गहरुको सूचना, श्रोत र साधनमा पहुच बढाई फाइदाको समानुपातिक वितरणमा सुनिश्चितता गर्न नेतृत्वदायी भुमिका निभाउने,
- ग) शिखर नगरपालिकाको नीति कार्यान्वयन गर्न आफ्नो जिम्मेवारी वहन गर्ने र अन्य वडास्तरका निकाय तथा कार्यालय, सरोकारवाला र अधिकारमुखी संसंस्थाहरु संग समन्वय र कार्यगन सहकार्य गर्ने,
- ङ) वडास्तरमा योजनाको कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता ल्याउन सहभागितात्मक अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्ने गराउने, सामाजिक लेखाजोखा गर्ने, सार्वजनिक सुनवाई गराउने र लैससास लेखाजोखा गर्ने, आदि,
- च) वडा भित्रका महिला, बालबालिका लगायत वन्चितीकरणमा परेका समुदायको खण्डिकृत तथ्यांक संकलन एवं विश्लेषण गर्ने र समस्याको पहिचान गर्न सहयोगको साथै सो समस्या समाधानका लागि योजनाको माग गर्न वकालत पनि गर्ने,
- छ) वडास्तरमा लैससास सम्बन्धि क्षमता अभिवृद्धि योजना तयार गरी लैससास क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने र गराउने,
- भ) यस नीति कार्यान्वयन गर्ने क्रममा आउन सक्ने सम्भावित जोखीमहरुको समाधान गर्न आवश्यक ब्यवस्था गर्ने,
- त) यी माथि उल्लेखित कार्यहरु गर्न कार्य योजना र बजेट सहित योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने र गराउने

पालिका स्तरीय समितिको बैठक सामान्यतया प्रत्येक चौमासीकरूपमा बस्ने छ । वडा स्तरिय समितिको बैठक प्रत्येक ६ महिनाको एक पटक बस्ने छ । आवश्यकता अनुसार समितिको बैठक जुनसुकैवेला पनि बस्न सक्ने छ ।

अनुसुची

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) शब्दावली तथा परिभाषा

१. लैससास : लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण ।

२. लक्षित समुदाय : यस लैससास नीतिको प्रयोजनको लागि निम्न उल्लेखित बर्ग तथा समूहलाई लक्षित समुदायको रूपमा मानिएको छ : महिला , लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक , अपांगता भएका ब्यक्ति, दलित, जनजाती तथा पछाडी पारेका वा बहिष्करणमा परेका समुदाय ।

प्रमाणीकरण मिति :